

ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

DOI 10.31558/2519-2949.2018.1.1

УДК 323(477):314.15:378.014

Безуглий П. Г., Донецький національний університет імені Василя Стуса

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У статті автор розглядає теоретичні засади дослідження міграційних процесів в контексті державної політики, вплив якої обумовлює динаміку масштабів, напрямів, інтенсивності міграції. Проаналізовано підходи до визначення поняття «міграція», а також «міграційна мобільність» та «міграційна рухливість». Встановлено, що міграційні процеси за змістом, причинами та наслідками мають джерела та різні форми прояву майже у всіх сферах життєдіяльності людини і суспільства, вивчаються в різних контекстах і на різних рівнях. У статті здійснено класифікацію видів міграції за такими класифікаційними ознаками як географічний напрям, напрям руху, тривалість перебування, правовий статус, мета, причини, спосіб причетності. На основі аналізу наукових праць виокремлено функції (прискорююча, селективна, перерозподілу робочої сили, розвитку населення, економічна, відтворювальна, соціальна) та чинники впливу на міграцію населення (економічні, соціальні, культурні, політичні та екологічні). Систематизовано теоретичні моделі аналізу міграційних процесів, які доцільно розподілити на дві групи: теорії, що розглядають чинники і причини міграції (неокласична економічна теорія, неокласична мікроекономічна теорія, концепція просторової самоорганізації населення, концепція нової економіки трудової міграції) та теорії, що фокусуються на аналізі механізмів саморозвитку та самопідтримки міграції (теорія соціального капіталу, теорія міграційних мереж Д. Массея, теорія сукупної причинової зумовленості Д. Массея, соціологічна теорія ризиків, інституційна теорія, теорія трьох стадій міграційного процесу). Встановлено, що для різних країн і регіонів наслідки міграції можуть бути неоднаковими, як для тих, що віддають робочу силу, так і тих, що її приймають. У статті представлені позитивні та негативні наслідки міграції для країн-донорів та країн-реципієнтів.

Ключові слова: міграція, види міграції, чинники впливу, теоретичні моделі аналізу міграційних процесів, міграційні наслідки, країни-донори, країни-реципієнти.

Постановка проблеми. На сучасному етапі соціально-економічного розвитку України міграційні процеси відбуваються за нових географічних, правових та економічних умов, які викликані реформами, змінами у політичному, соціальному та економічному середовищі. Це ставить перед державою завдання розробки ефективного механізму регулювання міграційних процесів та удосконалення відповідної державної політики. Вивчення міграційних процесів є предметом актуальних наукових досліджень демографів, соціологів, психологів, культурологів, етнографів, економістів, юристів, політологів, географів та фахівців з інших галузей науки. Така зацікавленість до теми та поширеність досліджень пояснюється, по-перше, багатомірністю та комплексністю поняття «міграція»; по-друге, міграційні процеси за змістом, причинами та наслідками мають джерела та різні форми прояву майже у всіх сферах життєдіяльності людини і суспільства, вивчаються в різних контекстах і на різних рівнях; по-третє, вивчення питань міграції має досить тривалу історію та значний вплив на розвиток суспільства – переміщення населення з однієї місцевості в іншу відбувалося у всі історичні епохи. Високий рівень дослідженості проблеми і велика кількість наукових праць є концептуальним підґрунтям для визначення категорій і аналізу процесів, пов'язаних із переміщеннями населення. В той же час, акценти кожної наукової проблеми, обумовлені метою, авторськими гіпотезами, конкретним збігом просторово-часових характеристик предмету дослідження потребують формування відповідної конфігурації теоретико-методологічного базису в межах обраної теми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню теоретичних аспектів міграції присвячені праці відомих вчених Дж. С. Беккера, М. Долішнього, Т. Драгунової, Е. Лібанової, О. Малиновської, В. Онікієнка, В. Переведенцева, Т. Петрової, С. Пирожкова, О. Позняка,

І. Прибиткової, Е. Равенштайна, Л. Рибаківського, М. Романюка, П. Самуельсона, С. Сассена, О. Хомри та інших. Багато наукових робіт присвячено виокремленню видів, функцій та чинників впливу на міграційні процеси, визначенню можливих наслідків міграційних процесів. Водночас невирішеними залишаються питання узагальнення міждисциплінарного досвіду дослідників міграційних процесів, виокремлення специфічних параметрів та типових рис міграційних переміщень.

Метою статті є узагальнення теоретичного міждисциплінарного досвіду дослідників міграційних процесів, виокремлення типових рис міграційних переміщень, систематизація основної категорійно-понятійної бази дослідження.

Результати дослідження. Міграційні переміщення в контексті державної політики передбачають аналіз її впливу на динаміку масштабів, напрямів, інтенсивності міграції. Тому доцільно систематизувати типові риси процесу міграції та виокремити специфічні параметри, характерні для політологічного дослідження. За етимологічним змістом та у загальному розумінні міграція означає будь-які види переміщення, переселення людей (від латинського *migratio*, *migro* – переходжу, переселяюсь) [18, с. 801]. Історично міграція є масовим об'єктивним складним процесом, обумовленим певними закономірностями, пов'язаним, як правило, зі зміною місця проживання. Саме такі та подібні визначення є базовими в роботах більшості дослідників та використовуються офіційною статистикою.

Одне з перших визначень міграції належить англійському вченому Е. Равенштайну, який у роботі «Законои міграції» розглядав міграцію як безперервний процес, обумовлений взаємодією чотирьох основних груп чинників, що діють: у початковому місці проживання мігранта, на стадії його переміщення, в місці в'їзду, а також чинники особистого характеру [13, с. 180].

У соціологічному словнику представлено визначення міграції як «географічного руху індивідів або груп індивідів, тобто мобільності людей у вузькому або ширшому географічному просторі» [21, с. 224]. У економічній енциклопедії міграція характеризується як «переміщення людей, етносів, їхніх частин або окремих представників, пов'язане із зміною постійного місця проживання або з поверненням до нього» [3, с. 385].

Тобто, у визначенні поняття «міграція» фіксується необхідність зміни людиною місця проживання. С.К. Бондирева визначає міграцію як полімотивоване суспільне явище, викликане прагненням до задоволення потреб; воно є можливим завдяки мобільності людини та реалізується як у фізичному, так і у віртуальному просторі [17, с.31]. Л.В. Балдін визначає міграцію населення як переміщення населення між країнами [5, с. 18].

В.М. Моїсеєнко вважає, що міграція – це одна з форм руху населення, при якому зміна місця проживання на більш чи менш значну відстань та термін супроводжується суспільно значущими економічними, соціальними, демографічними та іншими наслідками (позитивними і негативними, явними або прихованими, поточними або довготривалими тощо) [11, с. 24]. В цьому визначенні дуже обмежено розкривається сутність міграції та зосереджується увага на наслідках, в той час як це питання повинно розглядатися окремо.

А. Хомра міграцію населення трактує як «територіальні переміщення населення, що пов'язані зі зміною місця проживання» [20, с. 7].

Л.Л. Рибаківський розглядає міграцію як переселення населення однієї країни на територію іншої, що завершується зміною громадянства [5, с. 29]. Це поняття вже вказує на правовий аспект міграційного процесу.

Сучасне трактування поняття міграції у вузькому значенні можна представити наступним тлумаченням: «Міграція визначається як переміщення з різною метою людей через кордони тих чи інших територіальних утворень з метою постійної чи тимчасової зміни місця мешкання» [2, с. 80].

Міграція характеризується такими ознаками:

- факт переміщення;
- постійна або тимчасова зміна місця проживання та (або) роботи;
- перетин кордонів певних територій;
- постійне або тимчасове перебування на новому місці знаходження;
- відсутність на попередньому місці перебування;
- зміна правового статусу мігранта;
- правове регулювання приймаючої території.

Основною відмінністю є те, що міграція – це вже завершений факт переміщення населення. У процесі аналізу міграційних процесів виокремлюють терміни «міграційна мобільність» або «міграційна рухливість».

Міграційна мобільність, на відміну від міграції, – це готовність або здатність громадян чи осіб без громадянства здійснювати соціальні переміщення з метою: а) переїзду з однієї країни в іншу; б) здійснювати «горизонтальні» і «вертикальні» переміщення всередині держави; в) просуватися шаблями державних структур, органів влади та управління, але за умови, що це вимагає цілеспрямованих територіальних переміщень; г) війн, завоювань, експансії і колонізації (з етносами, державами, націями, регіонами, адміністративно-територіальними одиницями) [8, с. 136].

Міграційна рухливість – здатність, потреба і спроможність носіїв міграційної свідомості динамічно переміщуватися в тому напрямку, що ними визначається за перспективний, з кінцевою метою облаштування або працевлаштування в іншій державі або регіоні, а також їх схильність до успішного подолання соціальних і правових обмежень в інтенсивному режимі, уміння змінювати швидкість і темп переселення, набувати саме тих якостей і властивостей, за наявності яких забезпечується переселенський задум [8, с. 137].

На думку автора змістовна розбіжність цих категорій у політологічному дослідженні не є принциповою.

Для розуміння сутності міграції необхідно класифікувати її види за рядом ознак. У науковій літературі існує низка підходів до класифікації видів міграції залежно від критерію, що покладений в її основу. Більшість класифікацій відображає лише певний аспект міграції (причини, тривалість, правовий статус мігрантів тощо) або застосовує різні критерії для однієї класифікації. На рис. 1 представлено широку типологію видів міграції, яка ґрунтується на різноманітних індикаторах просторової мобільності людей.

Суттєва роль міграції обумовлена її функціями. На основі аналізу праць Л.Л. Рибаківського [16] та М.М. Слюсаревського [17, с. 41] виокремимо наступні функції міграції:

прискорююча функція – забезпечення того або іншого рівня просторової рухливості, що проявляється як в зміні складу населення різних районів, так і в розширенні числа місць проживання окремих громадян;

селективна функція – нерівномірна участь у міграції різних соціально-демографічних груп веде до зміни якісного складу населення різних територій. Тобто спостерігається диференціація міграційного потоку за статтю, за віком, рівнем, освіти, кваліфікацією, місцем проживання тощо;

функція перерозподілу робочої сили – забезпечує розподіл продуктивних сил між окремими територіями;

функція розвитку населення – сприяє змінам соціально-психологічних характеристик людей, розширенню світогляду, накопиченню знань про різні сфери життя, обміну трудовими навичками і виробничим досвідом, розвитку особистості, інтеграції національних культур;

економічна функція – розглядається в аспекті забезпечення кількісної та якісної відповідності між попитом та пропозицією робочої сили різної кваліфікації у різних регіонах та країнах;

відтворювальна функція – забезпечує отримання матеріальних вигід від трудової міграції і є підставою для розширеного відтворення робочої сили;

соціальна функція – визначається рівнем економічного розвитку країни і її політики та сприяє реалізації завдання підвищення життєвого рівня і соціального розвитку населення.

Міграційні процеси формуються під впливом багатьох чинників, обставин та ситуацій. Чинники конкретизуються у причинах, які переважно обумовлені незадоволеністю певними параметрами суспільного буття. Тобто рішення залишитися в країні або мігрувати може бути прийнятим під впливом багатьох причин.

Аналіз наукових публікацій вітчизняних вчених, присвячених проблемам міграції населення [4; 7; 9; 14], дозволяє всі фактори притягання та виштовхування умовно розподілити на п'ять груп: економічні, соціальні, культурні, політичні та екологічні (рис. 2).

Складність міграційних процесів зумовила виникнення різноманітних теорій міграції. Науковці визначають як визначальну причину міграції дуже різні чинники, що іноді навіть суперечать один одному. Тому доцільно всі теоретичні підходи до визначення міграції розділити на дві групи:

теорії, що розглядають чинники і причини міграції – спираються на сукупність об'єктивних та суб'єктивних причин, що впливають на прийняття рішення про міграцію (неокласична економічна теорія, неокласична мікроекономічна теорія, концепція просторової самоорганізації населення, концепція нової економіки трудової міграції);

теорії, що фокусуються на аналізі механізмів саморозвитку та самопідтримки міграції (теорія соціального капіталу, теорія міграційних мереж Д. Массея, теорія сукупної причинової зумовленості Д. Массея, соціологічна теорія ризиків, інституційна теорія, теорія трьох стадій міграційного процесу). На рис. 3 представлено класифікацію теоретичних моделей аналізу міграційних процесів, що розкривають чинники та закономірності динаміки міграції [1; 5; 6; 22; 23; 25].

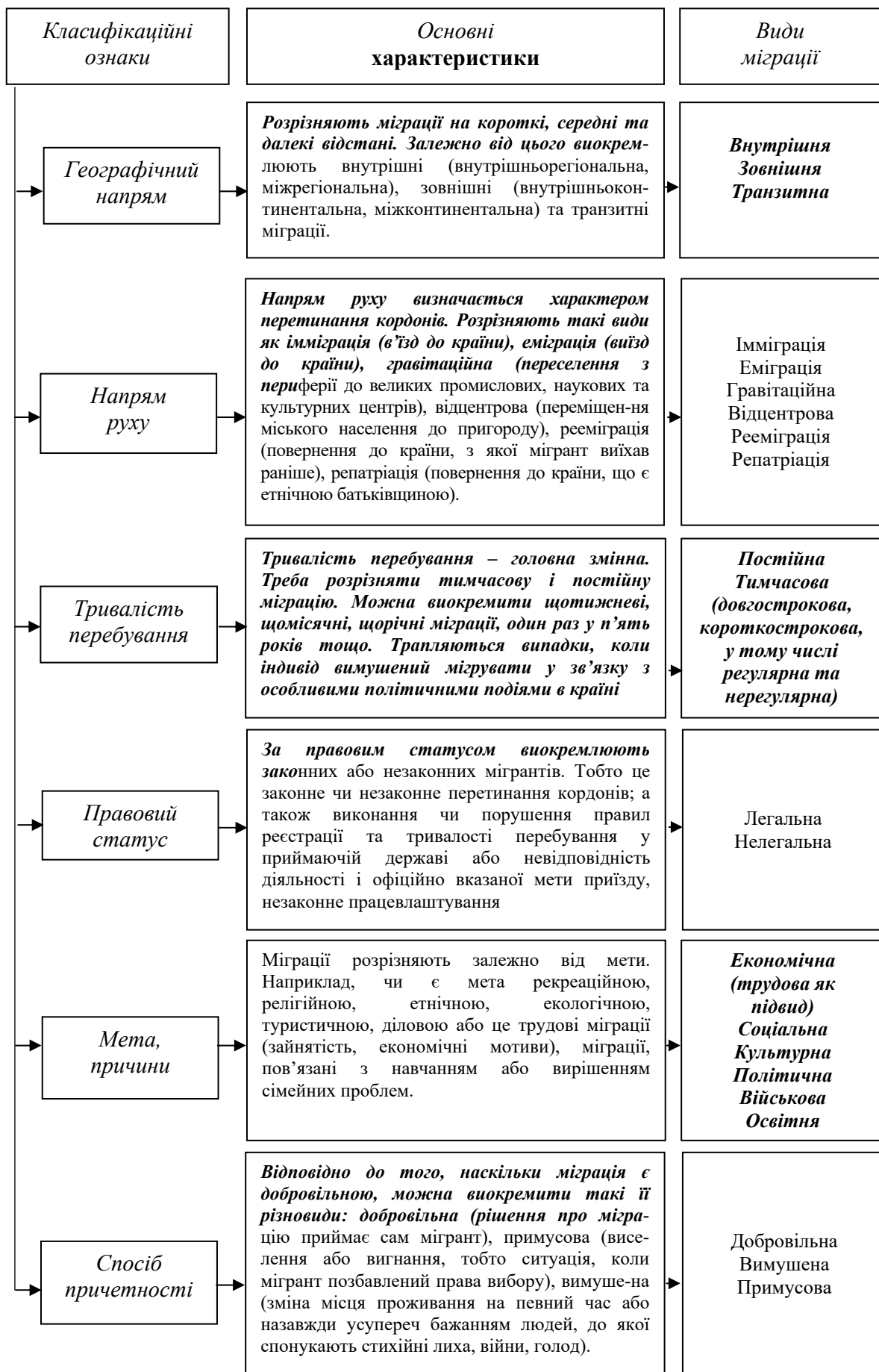

Рис. 1. Класифікація видів міграції населення*

* Складено автором

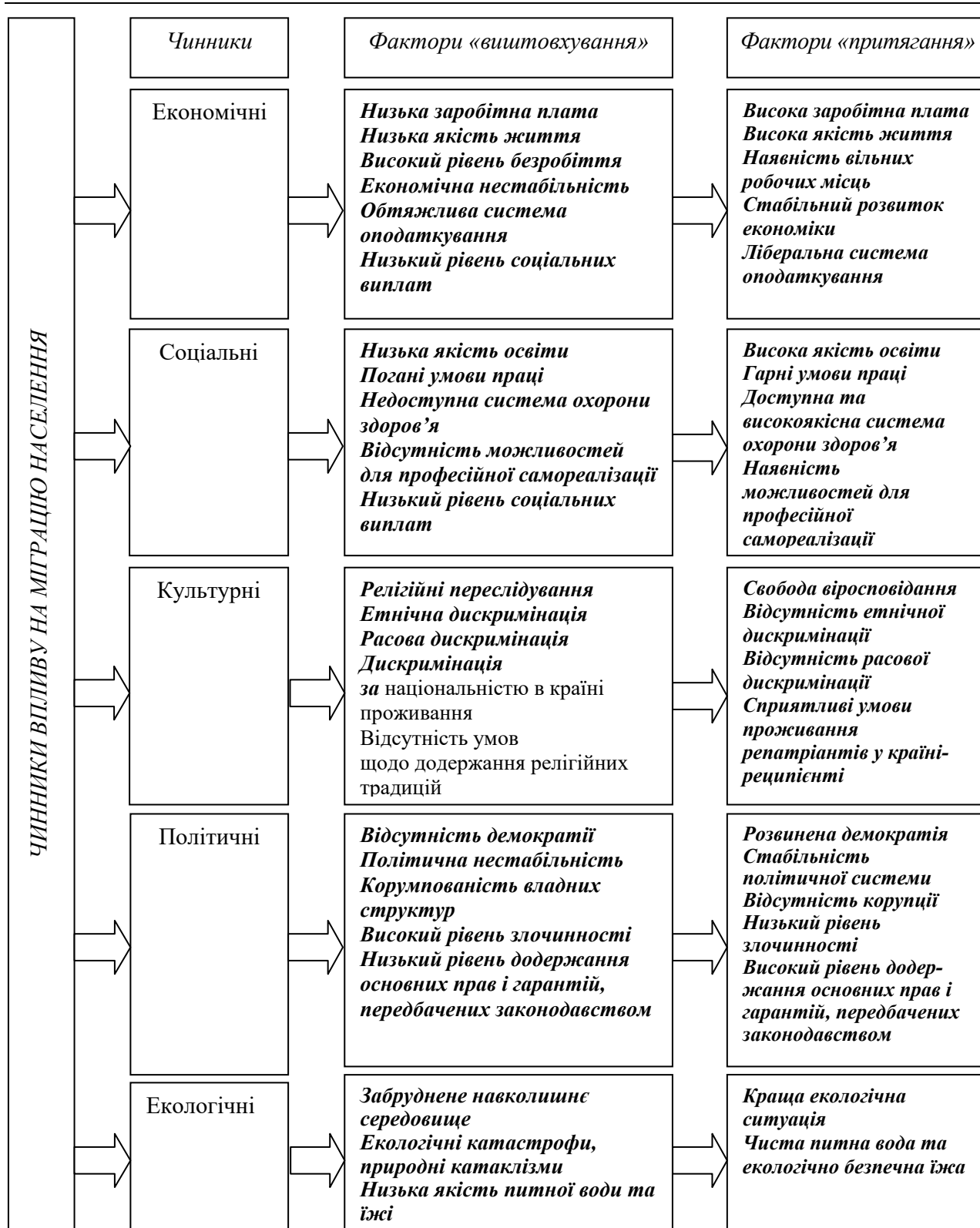

Рис. 2. Чинники впливу на міграцію населення *

* Складено автором

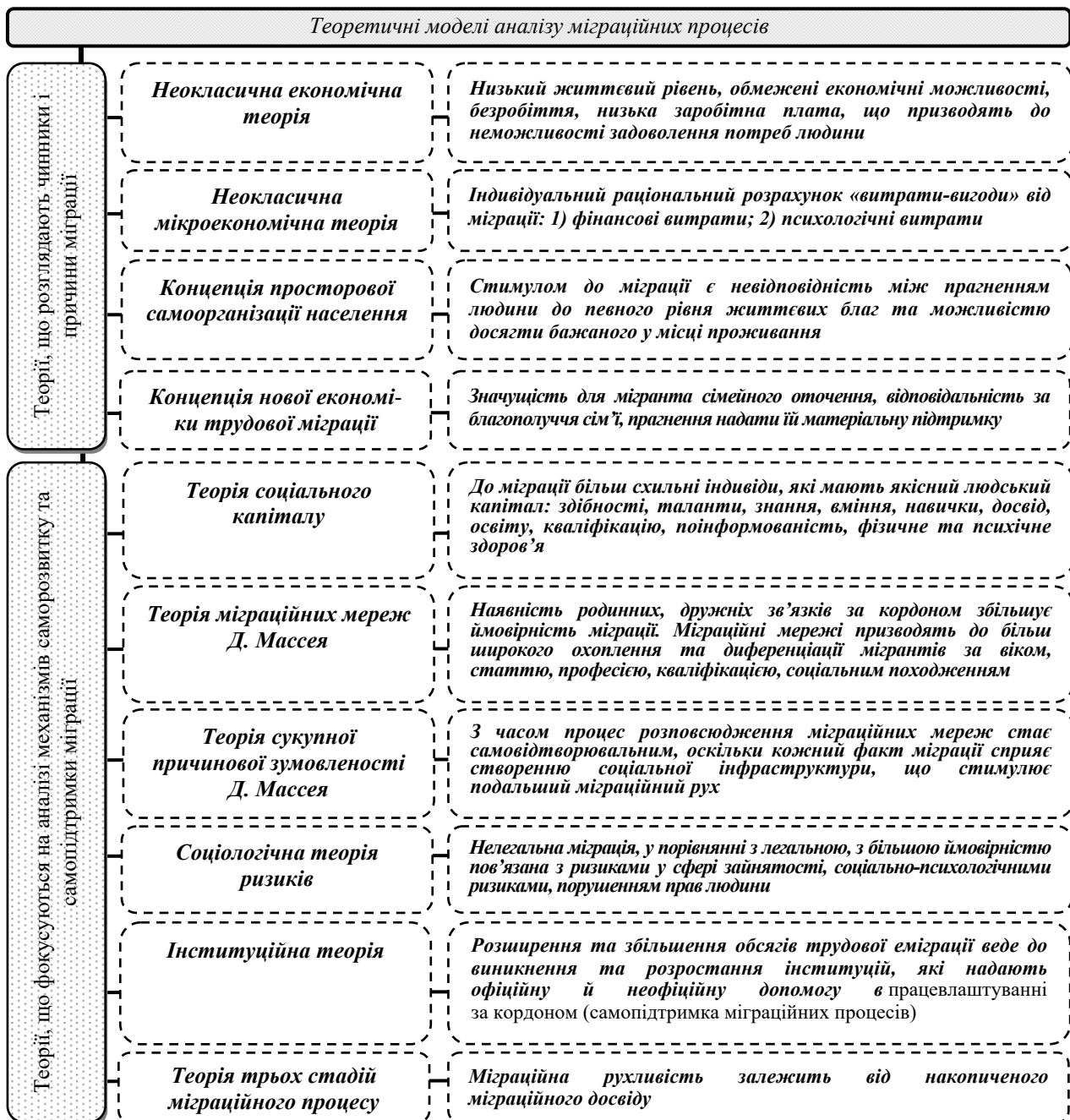

Рис. 3. Класифікація теоретичних моделей аналізу міграційних процесів *

* Складено автором

Аналіз існуючих теорій міграції, наукових праць з цієї проблематики та результатів соціологічних досліджень дає підставу стверджувати, що на міграційні процеси мають значний вплив економічні реформи, державне управління, ситуація на ринку праці, екологічні загрози, рівень задоволеності працею та рівнем життя, інформаційна обізнаність щодо країни-реципієнта, належність до певної етнічної групи, вік, стать, освіта, професія, кваліфікація, соціальний статус, фізичне та психічне здоров'я потенційних мігрантів, сім'я мігрантів, умови та чинники зміни їх сімейних цінностей.

Міграція є складним явищем, має як позитивні, так і негативні наслідки. Для різних країн і регіонів наслідки міграції можуть бути неоднаковими, як для тих, що віддають робочу силу, так і тих, що її приймають. Тому розглянемо позитивні та негативні наслідки міграції для країн еміграції та країн імміграції [10; 12; 24]. Міграційні наслідки для країн-донорів та країн-реципієнтів представлені у табл. 1.

Міграційні наслідки для країн-донорів та країн-реципієнтів

Країни-донори

Країни-реципієнти

Позитивні наслідки

Пом'якшення умов безробіття на національному ринку праці
 Мінімізація напруженості внутрішнього ринку праці
 Більш успішна реалізація трудового потенціалу
 Можливість отримання нових знань, професійного досвіду та покращення кваліфікації мігрантами
 Збільшення віддачі від індивідуальних інвестицій в освіту
 Розширення міжнародних соціальних зв'язків
 Приплив грошових надходжень мігрантів
 Покращення матеріального стану родин мігрантів
 Особисте інвестування мігрантів
 Податок з прибутку фірм-посередників
 Оптимізація бюджетного навантаження
 Збільшення масштабів та розширення напрямів інвестиційної діяльності, зокрема приватного інвестування
 Приплив інновацій, міжнародне співробітництво
 Встановлення тісних зв'язків між країнами
 Підвищення загального культурного рівня населення

Зростання продуктивності та ефективності праці
 Покращення стандартів праці
 Прискорений розвиток наукових досліджень та зростання економічної активності
 Поліпшення ситуації на ринках праці з працедефіцитною кон'юнктурою
 Оптимізація структури ринку праці за рахунок реалізації вакансій нерезидентами в різних сферах економіки
 Економія на інвестиціях у освітній потенціал
 Оптимізація інвестиційних ресурсів при підготовці спеціалістів різних профілів, при реалізації академічних наукових розробок
 Покращення демографічної ситуації
 Зростання податкових надходжень до бюджету зі сторони мігрантів
 Підвищення інноваційно-технологічного розвитку економіки за рахунок праці висококваліфікованих мігрантів
 Інформаційні потоки та співробітництво з країнами-донорами
 Підвищення експортних можливостей
 Розвиток культурної різноманітності та посилення творчого начала
 Формування нових інтегрованих культурних цінностей та удосконалення принципів ділової етики

Негативні наслідки

Втрата людського потенціалу, як у кількісному, так і у якісному аспекті
 Відплив інтелектуального потенціалу
 Звуження потенційних можливостей інноваційно-технологічних розробок за рахунок еміграції інтелектуальної еліти
 Втрати професійних навичок і кваліфікації, за умови роботи не за спеціальністю
 Скорочення віддачі від інвестицій в людський капітал, освіту
 Зниження продуктивності
 Звуження потенційних валютно-фінансових операцій на внутрішньому ринку
 Можлива дискримінація громадян під час тимчасової роботи за кордоном
 Зростання цін на внутрішніх ринках при існуючій низькій купівельній спроможності основної маси населення
 Відсутність офіційно укладеного договору призводить до незахищеності трудових прав мігрантів
 Зневіра у майбутнє, перспективність розвитку країни
 Втрати національної самосвідомості, соціальне сирітство
 Посилення соціальної напруги у родинах, суспільстві

Виникнення конкуренції за високооплачувану роботу між корінним населенням та мігрантами
 Посилення навантаження на соціальну систему країни
 Додаткове навантаження на освітньо-академічний та науковий сектори економіки
 Зростання дефіциту бюджету за рахунок вимушених додаткових вкладень інвестиційних ресурсів (що пов'язані з міграційними процесами) у різні сфери економіки
 Зміна національного складу країни
 Страйки, акції протесту мігрантів
 Етнічні непорозуміння, конфлікти, формування криміногенної ситуації у місцях компактного проживання мігрантів
 Монополізація мігрантами деяких областей економічної активності
 Перехід легальної міграції до нелегальної, ведення прихованих валютних операцій
 Можлива передача нових технологій закордонним конкурентам
 Загострення політичної ситуації
 Підвищення рівня можливої втрати культурної ідентичності нації; збільшення загрози загострення соціально-культурних конфліктів (міжнаціональних, міжетнічних)

* Складено автором

Для комплексної оцінки наслідків міграції обов'язковим є також аналіз якісних характеристик, оскільки теоретично вплив міграції на ринки праці приймаючих країн та таких, що віддають робочу силу, залежить від рівня кваліфікації, оскільки попит на неї є різним. Так, на некваліфіковану силу він еластичний, а на кваліфіковану – нееластичний [19, с. 239-242].

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що вивчення питань міграції має досить тривалу історію та значний вплив на розвиток суспільства – переміщення населення з однієї місцевості в іншу відбувалося у всі історичні епохи. Міграція характеризується такими ознаками: факт переміщення; постійна або тимчасова зміна місця проживання та (або) роботи; перетин кордонів певних територій; постійне або тимчасове перебування на новому місці знаходження; відсутність на попередньому місці перебування; зміна правового статусу мігранта; правове регулювання приймаючої території. Міграційні процеси за змістом, причинами та наслідками мають джерела та різні форми прояву майже у всіх сферах життєдіяльності людини і суспільства, вивчаються в різних контекстах і на різних рівнях.

Отже, міграційні процеси мають значне суспільне значення і поділяють світ на тих, хто виграв і тих, хто програв. Це обумовлює як неоднозначне ставлення до міграції та мігрантів на рівні держав, що формалізується у вигляді певного варіанту міграційної політики, так і об'єктивну необхідність державного регулювання міграційних процесів, які, з одного боку є об'єктом прямого впливу держави, та з іншого, демонструють опосередковану чутливість до політичних рішень.

Бібліографічний список:

1. Беккер Г.С. Человеческое поведение: экономический подход. Избранные труды по экономической теории: Пер. с англ. / Г.С. Беккер. – М.: ГУВШЭ, 2003. – 672 с.
2. Боруца І. Міграційне право ЄС / І. Боруца. – К.: Вид-во ІМВ КНУ ім. Т. Шевченка. – 130 с.
3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 2 / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 848 с.
4. Зовнішні трудові міграції населення України / За ред. Е.М. Лібанової, О.В. Позняка. – К.: РВПС України НАН України, 2002. – 206 с.
5. Ионцев В.А. Международная миграция населения: теория и история изучения / В.А. Ионцев. – М.: Диалог, МГУ, 1999. – 370 с.
6. Майер Дж.М. Основні проблеми економіки розвитку / Дж.М. Майер, Дж.Е. Раух, А. Філіпенко. – К.: Либідь, 2003. – 688 с.
7. Малиновська О.А. Мігранти, міграція та Українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями: Монографія / О.А. Малиновська. – К.: Вид-во НАДУ, 2004. – 123 с.
8. Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний, національний виміри / За ред. Ю. Римаренко. – К.: Довіра, 1998. – 912 с.
9. Міграційні процеси в Україні: сучасний стан і перспективи. / За ред. О.В. Позняка. – Умань, 2007. – 276 с.
10. Міжнародна економіка: підручник / Д.Г. Лук'яненко, А.М. Поручник, Я.М. Столярчук. – К.: КНЕУ, 2014. – 762 с.
11. Моисеенко В.М. Миграция как объект комплексного исследования / В.М. Моисеенко // Народонаселение: современное состояние и перспективы развития научного звания. – М.: МГУ. – 1997. – С. 23-30.
12. Полянська Я.Л. Проблеми і наслідки міграції в Україні / Я.Л. Полянська // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України. – Тернопіль: Економічна думка. – 2004. – С. 74-77.
13. Практическая демография / Под ред. Л.Л. Рыбаковского. – М.: ЦСП, 2005. – 280 с.
14. Романюк М.Д. Міграції населення України за умов перехідної економіки: Методологія і практика регулювання / М.Д. Романюк. – Львів: Світ, 1999. – 292 с.
15. Рошин С.Ю. Экономика труда: экономическая теория труда: Учебное пособие / С.Ю. Рошин, Т.О. Разумова. – М.: ИНФА-М, 2001. – 400 с.
16. Рыбаковский Л.Л. Миграция населения: прогнозы, факторы, политика / Л.Л. Рыбаковский. – М.: Наука, 1987. – 200 с.
17. Слюсаревський М.М. Психологія міграції / М.М. Слюсаревський, О.Є. Блинова. – Кіровоград: ТОВ «Імекс ЛТД», 2013. – 244 с.
18. Советский энциклопедический словарь / Гл. ред. А.М. Прохоров. – М.: Сов. энциклопедия, 1988. – 1600 с.
19. Столярчук Я. Сучасна сегментація та ключові тенденції розвитку світового ринку праці / Я. Столярчук, С. Поручник // Україна: аспекти праці. – 2014. – № 7. – С. 12-17.
20. Хомра А. У. Миграция населения: вопросы теории, методики исследования / А.У. Хомра. – К.: Наукова думка, 1979. – 148 с.
21. Geist V. Sociologicky slovník / V. Geist. – 1992. – 580 p.
22. Harris J.R. Migration, unemployment, and development: A two – sector analysis / J.R. Harris, Michael P. Todaro // American Economic Review. – 1970. – № 60. – P. 126-142.

23. Mincer J. *Schooling: Experience and Earnings* / J. Mincer. – N.Y., 1974.

24. Rogers A. *Introduction to My ciltiregional Mathematical Demography* / A. Rogers. – New York: Unify – Interscience publications, 1975. – 203 p.

25. Sassen S. *Losing control? Sovereignty in an Age of Globalization* / S. Sassen. – N.Y.: Columbiya Univ. Press, 1996. – 148 p.

Bezuglyi P. H. Migration as an object of political research.

In the article the author examines the theoretical principles of the study of migration processes in the context of state policy, whose influence determines the dynamics of scales, directions, intensity of migration. The approaches to the definition of «migration», «migration mobility» and «migration mobility» are analyzed. It is established that migration processes in terms of content, causes and consequences have sources and various forms of manifestation in almost all spheres of human and social life, are studied in different contexts and at different levels. The article deals with the classification of types of migration according to such classification features as geographic direction, direction of movement, duration of stay, legal status, purpose, causes, way of involvement. On the basis of the analysis of scientific works, functions (accelerating, selective, redistribution of labor force, population development, economic, reproductive, social) and factors influencing migration of the population (economic, social, cultural, political and environmental) are singled out. The theoretical models of the analysis of migration processes are systematized, which are expediently divided into two groups: the theory considering the factors and causes of migration (neoclassical economic theory, neoclassical microeconomic theory, the concept of the spatial self-organization of the population, the concept of a new economy of labor migration) and the theory that focuses on the analysis of self-development mechanisms and self-support for migration (the theory of social cap Italy, the theory of migratory networks D. Massey, the theory of the total causal condition D. Massey, the sociological theory of risks, the institutional theory, the theory of three stages of the migration process). It has been established that for different countries and regions, the consequences of migration can be different, both for those who give the labor force and those who accept it. The article presents the positive and negative effects of migration for donor countries and recipient countries.

Key words: *migration, types of migration, factors of influence, theoretical models of analysis of migration processes, migration consequences, donor countries, recipient countries.*